

Mik is a nyomdatermékek?

Fábián Endre PhD
c. egyetemi docens

Az egyik egyesületi feladatomnál szerettem volna átfogó képet kapni a hazai nyomdaipar számszerű alakulásáról, valamint a szereplőkről. Amikor elkezdtem a publikus adatok között keresgélni, szembesültem azzal, hogy egyrészt nem áll rendelkezésre megbízható adat, sőt az is nyilvánvalóvá vált, hogy nem egyértelmű a statisztikákban, hogy mit tekintünk nyomdaiparnak. Számptalan ellentmondással találkoztam, és közben gyűjtöttem az adatokat a nyilvánosan elérhető adatbázisokból, míg azt vettem észre, hogy hatalmas adatbázis áll rendelkezésre, amit csak rendszerezni kell. Azt gondolom, hogy ezeket az adatokat – természetesen adatkezelési előírásoknak megfelelően – publikálom, ezzel segítve a szakma résztvevőinek és kiemelten a szakmai szervezeteknek a munkáját, amelyekben egyébként is tevékenyen részt veszek.

Itt jegyezném meg előljáróban, hogy sajnos a hazai adatszolgáltatás rendszere miatt például az Intergraf (a nyomtatott és digitális kommunikáció európai szövetsége) sem ad ki riportjaiban hazánkról értékelhető bontott számokat. A hazai teljesítményekről fellelhető különféle számok, amelyeket más-más szervezetek adnak ki, integráltak, nem lehet pontosan értelmezni, hogy milyen adatokat foglalnak össze és azokban ellentmondások vehetők észre. A mi tanulmányosorozatunknak célja, hogy pontosítsuk a hazai nyomda- és nyomtatott-csomagolóanyag ipar teljesítményét.

MIT IS TAKAR A NYOMDAIPAR?

A válasz kézenfekvő, azonban ha belegondolunk a részletekbe, akkor az első pillanatban rábredünk, hogy ezt a kérdést nem egyszerű megválaszolni. Nem lehet azt mondani, hogy minden nyomtatást a nyomdaipar fed le. Gondoljunk csak az irodai vagy kereskedelmi (pl. pénztárgé-

pek nyomtatói) felhasználásokra, mint szélsőségekre. Továbbá a rengeteg ipari felhasználás, ha pl. kezünkbe vesszünk burkolólapokat, azok közül is sok nyomtatási eljárással készül, de ezeregy példát lehet mondani.

Az sem helyes megközelítés, hogy nyomdaiparnak csak a hagyományos kereskedelmi, marketing, ismeretterjesztő, tudományos, művészeti kiadványokat, a periodikákat (rendszeresen megjelenő tematikus nyomtatvány – napilap, folyóirat), a könyveket, prospektusokat, tájékoztató nyomtatványokat tekintjük, amik kizárólag információközlésre szolgálnak. Például, ha nézzük a KSH besorolásokat, ott megjelenik az értékpapír, a pénz mint nyomdaipari termék, holott azoknak a fő funkcióját sem az határozza meg, hogy kinyomtatták.

Ez a téma másokat is izgat, hiszen nemrégiben jelent meg a Deutsche Druckerben egy cikk a nyomdaipar struktúrájáról.¹ Személy szerint ezzel a felosztással sem értek egyet, mert ez ismét túl széles körű, hiszen tartalmazza az ipari nyomtatási megoldásokat, avagy a legújabb fejlesztést a 3D nyomtatást, ami, ha belegondolunk, nem is nyomtatás.²

Más érdekessége is van ennek a strukturális meghatározásnak, például

- ♦ a pénz- és az értékpapír-nyomtatást nem nyomdaipari, hanem ipari kategóriának tekintik;
- ♦ a csomagolóanyagoknál meg sem említi a fémre való nyomtatást (fém italos doboz);
- ♦ a POS-terméket akcideneciának tekinti, holott ez gyakorlatilag bemutató gyűjtőcsomagolás.

A prepressure.com meghatározása sokkal közelebb áll a tényekhez, de ez is pontosításra, illetve további kategorizálásra szorul.³ Azonban ez a csomagolóanyagot 18%-ra teszi az egészből, ami igen hihetetlen lenne. A helloprint.co oldala ösz-

1 <https://www.ebnerpublishing.com/zielgruppen/verpackungsdruck/markt-verpackungsdruck/>

2 https://hu.wikipedia.org/wiki/3D_nyomtat%C3%B3; <https://3dnyomtato.shoppe.hu/pages/a-3d-nyomtatasirol>

3 <https://www.prepressure.com/printing/products>

szegyűjti, hogy mi mindent lehet nyomtatni. Ebből a gyűjtésből egyértelműen látszik, hogy meg kell határozni, mely termékek számítanak nyomdatermékeknek.⁴

Tehát először is meg kell határozni, mit értünk nyomdaipar alatt, mely területek, termékek tartoznak a nyomdaiparba. A kérdés megválaszolása nem egyszerű, forgatókönyvet, meghatározásokat kell felállítani és azt kell követni. Én a nyomdaipar kategóriájába sorolom, természetesen elkülönítve, a nyomdai technológiával nyomtatott csomagolóanyagokat is.

Tehát mit tekintünk nyomdaiparnak? Ha pl. a hajlékonyfalú csomagolóeszköz gyártókat kérdezném, hogy nyomdásznak tartják-e magukat, igen vegyes válaszokat kapnék. Ez a terület az ipari nomenklatúra szerint a csomagolóeszközyártás kategóriába tartozik egyértelműen, azonban, ha a nyomtatási részét is nézzük, az egyik legmagasabb szintű, avagy egyik legkomplexebb hozzáadott érték a nyomtatás és az egyik legkényesebb nyomtatási műfaj. A csomagolóeszköz oldaláról pedig ebben a kategóriában van a nyomtatlan uzsonnás zacskótól a nyolcszínés, magasan szofisztikált nyomattal ellátott fogyasztói cikk csomagolóanyaga.

A KSH besorolások egyáltalán nem segítenek, mert az ITO és a TEÁOR besorolások teljesen más szempontok alapján lettek meghatározva, valamint több ellentmondást tartalmaznak, ami miatt sokszor maguk a gyártók is nehéz helyzetbe kerülnek a termékek egzakt besorolása esetén. Arról nem is beszélve, hogy sok esetben tényleg valóban nehéz meghatározni, az adott termék valójában hova tartozik, sokszor amiatt is, hogy a vizsgált termék más termékbe épül be és ezért változik meg a besorolása. Például, ha egy hűtőháznak saját flexógépe van, akkor az ő csomagolószertermelése, ha azt saját maga használja fel, nem fog megjelenni semmiféle statisztikában sem. De ugyanez a helyzet a publikációs célú nyomdatermékekénél, ahol a kiadói tevékenység és a nyomtatási tevékenység a statisztikákban keveredik, így pl. a periodikák (újságok, napilapok, magazinok) számai nem a nyomdaiparnál, hanem a kiadói tevékenységnél jelenhetnek meg. Maga a periodika meghatározása sem egyértelmű, több helyen a napilapot nem tartalmazza,

több helyen pedig igen. Véleményem szerint, a periodika – periodikusan megjelenő kiadvány, tehát akár naponta is.

A helyzet nehezégre egy jellemző példát mutatnék be – a címke kategóriát a KSH adatokban, amely több helyen szerepel a termékbesorolásban:

- ◆ *Nyomdaipar: 181215 00 0 055 -- Címke nyomása*
- ◆ *Papírfeldolgozás: 172212 50 0 055 - - Ruházati cikk és tartozék papíripari rostanyagból, papírból, cellulózvattából és cellulózszálból álló szövetekből (kivéve a zsebkendőt, fejfedőt)*
- ◆ *Papírfeldolgozás: 172911 00 0 055 - - Címke papírból vagy kartonból*
- ◆ *Papírfeldolgozás: 172911 60 0 055 - - Öntapadó címke papírból vagy kartonból (kivéve a nyomtatottat)*
- ◆ *Sőt még a nyomdaiparban így is megjelenik a 181219 30 0 055 alatt - - Nyomtatott levonókép (régen csak ezt neveztük matricának), amit ma már igen kis mennyiségben gyártanak és az öntapadó címke őseinek is lehet nevezni.*

És a műanyag öntapadó címkéről nem szól a „fáma”.

Mint láthatjuk, ugyanaz a besorolás a címkét egyszerű nyomdatermékeknek, máskor csomagolóanyagoknak tekinti.

Másik oldalról pedig a nyomdaipar és a nyomtatott csomagolóanyag gyártás szakmai megközelítése nem termék alapú, mint a KSH adatok, hanem technológia alapú. Azonban ez okozza azt a problémát is, hogy a hazai nyomdák jelentős része nem is termékben, hanem technológiában gondolkodik, azaz amilyen terméket elő lehet állítani az adott technológiával, azt gyártja is. Igazából ez a szakmai felfogás a gátja a széles körű specializáció kialakulásának Magyarországon, elsősorban a KKV és a hazai magántulajdonban lévő cégek esetében, ami egyébként, személyes véleményem szerint, helytelen stratégia. Majd az elemzések mutatni is fogják, hogy a specializálódott vállalkozások számai sokkal szebben néznek ki, mint a multitermék struktúrájú vagy multidivizionális vállalkozásoké.

Manapság a nyomdaipart jellemzően két részre osztja a nemzetközi szakirodalom:

- ◆ Publication and commercial printing⁵
- ◆ Packaging printing⁶

4 <https://www.helloprint.co.uk/all-products>

5 <https://www.printingforless.com/All-Printing-Products.html>

6 <https://www.printingforless.com/Packaging.html>

Magyar megfelelőjét nem igazán használják az elsőnek, leginkább a publication and commercial printing helyett a „hagyományos nyomdaipart” használják, lényegében ez fedí le az eddig nyomdatermékként megjelölt termékeket. Mi az egyszerűség kedvéért a nyomdatermék meghatározást fogjuk használni.

A packaging printing magyar megfelelője a nyomtatott csomagolóanyag (annak ellenére, hogy a fordítás csomagolóanyag-nyomtatást jelent). Nyugat-Európában ez a két nyomtatási terület jellemzően jobban elkülönül, a vállalkozások specializálódtak, Magyarországon viszont meglehetősen nagy a keveredés. Ez oda vezet, hogy vissza, hogy amikor a múlt század közepén, második felében tömegesen megjelentek a nyomtatott csomagolóanyagok, akkor ezt a nyomdák készítették, és csak részben specializálódtak. Ez a helyzet még ma is sok vállalkozás esetében fennáll, sőt azáltal, hogy a hagyományos nyomtatási igényt csökkenőnek hiszik a vállalkozások, a csomagolóanyagok gyártása felé fordulnak. Ezáltal amellet, hogy a főképp külföldi tulajdonban lévő vállalkozások specializálódtak, a hazai nyomdaipari KKV-k egyre inkább a multidivizionális irányba mennek.

A packaging printing terminológiák sem egységesen határozzák meg a termékköröket. Ezért induljunk ki a különféle csomagolóanyagokból (csomagolószerekből), és ennek alapján határozzuk meg a nyomtatott csomagolóanyag kategóriáit. Ez azért is lesz nehéz, mert mint már szó volt róla, minden nyomtatható, tehát bármilyen csomagolóanyag nyomtatható, azonban ha egy egyszerű példát nézünk, azt a hullámdobozt, amin van három felirat, nem igazán tekinthetjük ugyanannak a kategóriának, mint egy színes nyomtatással ellátott tartós fogyasztási cikk hullámkarton dobozát.

A NYOMDATERMÉK MEGHATÁROZÁSA

Olyan nyomdai sokszorosító eljárással előállított információhordozó anyag, amely emberi szemmel történő vizuális érzékeléssel szöveges vagy képes üzenetet továbbít és a nyomtatás léte elengedhetetlenül szükséges annak használati értékének a biztosításához. A nyomdatermékeket jellemzően a nyomdák állítják elő.

Ezt a *nyomdaterméket* mi a következő négy al-kategóriára osztjuk fel:

- ◆ könyv, katalógus, brosúra
 - könyv, könyvborító, könyvjelző, brosúra, katalógus, telefonkönyv, használati utasítás, üzleti könyv,
- ◆ periodika
 - újság, magazin (egyes kategorizálások ezt külön veszik, mint pl. a KSH),
- ◆ nyomtatvány
 - naptár, marketinglevél, különféle kártya, promóciós gyűjtő, melléklet, meghívó, poszter, névjegy, röplap, levél, étlap, borító, nyomtatott irodai papír,
- ◆ értékpapír
 - pénz, egyéb értékpapír.
 - Az értékpapír a nemzetközi nomenklatúra szerint nem ide tartozik, a magyar szerint viszont igen. Elég furcsa lenne pl. a pénzjegynyomdákat kihagyni a nyomdaipar területéről, amikor a legmagasabb szintű technikai eljárásokat ott használják.

Nem tekintjük nyomdatermékeknek a mi kategorizálásunk alapján a tapétát, ami ugyan magas technikai szinten nyomtatott, és ami a KSH besorolása szerint is papírtermék, valamint az egyre divatosabb printerieur-t (papírra, üvegre, textilre, csempére nyomtatott designtermék, amit jellemzően a falra vagy bútorra tesznek fel és manapság jellemzően digitális nyomtatási technológiával készül).

Természetesen lehetne ennél részletesebb bontást is készíteni, azonban a rendelkezésünkre álló módszerek használatával a további bontás esetén átlépnénk a statisztikai hibahatárt.

NYOMTATOTT CSOMAGOLÓANYAG

Először is maradjunk a megszokott névnél, mint csomagolóanyag. A hazai termékdíj törvény pontosította vagy inkább úgy mondanám, hogy megváltoztatta a magyar elnevezéseket. A csomagolóanyag elnevezés helyett bevezette a csomagolószerszert elnevezést, ami a csomagolóeszköz (a közvetlen a csomagolásra felhasználható anyag), a csomagolóanyag (a csomagolóeszköz előállítására alkalmas anyag), valamint a csomagolási segédanyag (a csomagolóeszköz eredetileg önállóan előállított része, és amit a csomagolóeszköz előállításához használnak) gyűjtőfogalma – egyik legjellemzőbb példája a címke.

Ezt a termékcsoportot az eddig meghatározott nyomdatermékektől külön kezeljük, mint a ter-

mékkatalógusok is jellemzően teszik. Viszont a termékbesorolások nem különböztetik meg azt, hogy egy csomagolóanyag nyomtatott avagy sem, így erről semmilyen hazai statisztika nem is áll rendelkezésre, csupán megközelítések.

A mi tanulmányainkban a nyomtatott csomagolóanyagoknak a következő feltételeknek kell megfelelnie:

- ◆ csomagolóeszköz, csomagolóeszköz, csomagolóanyag vagy csomagolási segédanyag legyen;
- ◆ a felülete többszínű nyomtatással legyen ellátva;
- ◆ feleljen meg a nyomtatott csomagolóanyaggal (csomagolóeszközzel) szemben támasztott hármas követelménynek:
 - ◆ áruvédelem és/vagy gyűjtőfunkció,
 - ◆ kommunikációs funkció – azaz információt adjon a benne lévő termékről,
 - ◆ marketingfunkció,
 - ◆ figyelemfelhívás a termékre,
 - ◆ hirdetés, reklám,
 - ◆ esztétikus megjelenési forma,
 - ◆ vásárlásra ösztönzés a csomagolás járulékos szolgáltatásaival.

A csomagolóeszköz nyomtatása történhet

- ◆ ofszetnyomtatással,
- ◆ flexónyomtatással,
- ◆ mélynyomtatással,
- ◆ szitanyomtatással,
- ◆ digitális nyomtatással;
- ◆ tartalmazhat különféle felületkezelési eljárásokat.

A csomagolóeszközök (segédanyagok) anyaguk szerint a következők lehetnek:

- ◆ papír,
- ◆ műanyag,
- ◆ társított (jellemzően műanyag és papír),
- ◆ fém,
- ◆ üveg,
- ◆ fa,
- ◆ textil.

A tanulmányainkban a négy első kategóriával foglalkozunk, mert az üveg-, fa- és textilcsomagolóanyagokat jellemzően nem a széles körben használt nyomdaipari technológiákkal nyomtatják (kivéve manapság a digitálissal), amennyiben marketingfunkció miatt figyelemfelhívásra van szükség, akkor – főképp az exkluzív fogyasztói csomagolásoknál – csomagolási segédanyagot használnak.

A MI KATEGÓRIÁINK A NYOMTATOTT CSOMAGOLÓANYAG TERMÉKEI

1. Kartoncsomagolás
 - a) kartondoboz
 - b) mikrohullámdoboz
 - c) papírból készült POS termékek
2. Címke
 - a) öntapadó és nedves ragasztós címke a felhasznált alapanyagától függetlenül
3. Hajlékonyfalú csomagolóanyag
 - a) flexibilis (hajlékonyfalú) csomagolóanyag (csomagolóeszköz, csomagolási segédanyag) – tömlő, fólia, papír, társított csomagolóanyagok gyártása tekercsben
 - b) tasak, zacskó (csomagolóeszköz)
4. Fém csomagolóanyag
 - a) fémdoboz (jellemzően italos vagy konzervdoboz)
5. Italosdoboz (ezt célszerű külön kezelni annak specialitásai miatt).

Az első tanulmány a flexótechnológiával nyomtatott hajlékonyfalú csomagolóanyagokról jelenik meg e lapszámunkban. Miért ez? Mondhatnám azt, hogy azért, mert ez a flexós szám, de a valódi oka az, hogy e szegmens tekintetében a legegyszerűbben a rendelkezésre álló adatokból, aminek az egyszerű oka, hogy ezeken a zömében flexós berendezéseken nem lehet mást gyártani. Azonban célunk a teljes hazai nyomda- és nyomtatott-csomagolóanyag ipar felmérése.

